

Magyar válasz a „Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira” szerzőinek kihívásaira:

(Kísérlet a 110 oldal terjedelmű anyag címének komolyan vételére)

A helyesen megválasztott cím általában tükrözi az írásmű lényegét. Metaforikusan szólva: az a dolga. Ha az írásmű a megrendelő által adott cím alapján megrendelésre készül, akkor a megbízó világképét tükrözi és *ebben az esetben* a cím *szükségképpen* tükrözi a jól elkészített mű lényegét. Nézzük tehát, hogyan érzékelik a koncepció elkészítésére felkértek, tennivalóikat, sőt a kormányzat tennivalóit, hiszen a szerzők/megbízó elképzelése szerint a szeptemberi végleges változat „programot adhat a kormánynak”.

A cím szerint van valami, valahol, amit információs társadalomnak hívnak és ez kihívásokat intéz valakihez, amire magyar választ kell adni, és ez a válasz az, amely a kormánynak programot ad. A megfogalmazásból következik még, hogy az információs társadalom másokat is válaszadásra készítet, és hogy magyar válasz lesz.

Értelmezzük a szöveget!

1) Mi az az „Információs Társadalom”, ami kihív valakit?

Erre vonatkozóan, bár számos meghatározás van forgalomban, az anyag nem tartalmaz meghatározást. Induljunk ki tehát abból, hogy ez a tulajdonnév jelzős kifejezés. Az információs szóval nem foglalkozom, megelégszem azzal, ha sikerül megérteni, azon tárgy nemét, amelyről a szerzők írnak.

A társadalom (society) az Oxford értelmező szótár szerint (nem használom a magyar akadémiai nagyszótárt, amely nem e szó köznyelvi jelentését definiálja)

1. „[Uncountable] olyan rendszer, amelyben emberek szervezett közösségekben élnek, az emberek általában, pl.: *Society has a right to punish law-breakers.*” A magyarban ezt a „társadalmat” kis kezdőbetűvel írjuk, miután jelentése: „bármely társadalomnak...”
2. „[Countable, Uncountable] olyan emberek közössége, akik egy meghatározott országban vagy régióban élnek és közös szokásaik, törvényeik szervezeteik, stb. van, pl.: *modern industrial society.*” A magyarban ezt is kis kezdőbetűvel írjuk.
3. „[Countable] emberek meghatározott célra alakított szervezete.” pl.: „Royal Society”
4. „[Uncountable] a módos, gazdag, befolyásos és magas állású emberek osztálya.”
5. „[Uncountable] a más emberekkel való együttléti helyzete, pl.: *Avoid the society of other people.*”

A szerzők az információs társadalomra rendszeresen nagy kezdőbetűkkel hivatkoznak, azaz, a magyar helyesírás szerint tulajdonnévként kezelik.

a)

Tegyük fel, hogy ez nem a magyar helyesírás szabályainak nem ismeretéből vagy tudatos figyelmen kívül hagyásából származik, hanem tudatos, azaz e kifejezést tulajdonnévként kívánják használni. A forgalomban lévő nyelvtankönyv szerint a tulajdonnév a személynév, állatnév, földrajzi név, az intézmények neve, valamint irodalmi művek, folyóiratok, újságok címe, általában olyan valaminek a neve, ami egy példányban létezik. Miután nem lehet személynév, állatnév, földrajzi név, valamint irodalmi mű címe, az az Információs Társadalom, amiről a tanulmány szól, feltehetően egy (jövőbeni) intézmény. Ha nem tételezzük fel szerzőkről, hogy olvasóikat félre kívánták vezetni a név adásával és használatával, akkor fel kell tételeznünk, hogy az Információs Társadalom ugyanakkor társadalom. A szerzők tehát nem másról, mint a társadalom intézményesítéséről írnak, egy társadalomról, amelynek nemhogy intézményei vannak, hanem maga is intézmény. A gondolat kétségkívül mélyenszántó. Elemezzük tovább!

Az intézmény (A MAGYAR NYELV ÉRTELMEZŐ SZÓTÁRA)

1. A gazdasági, kulturális, szociális élet v. az államigazgatáscéljaira létesített és bizonyos személyi kerettel rendelkező társadalmi v. állami szervezet...*jóléti intézmények*....
2. A társadalmi fejlődés során kialakult rendszer, forma, szokás...*A házasság intézménye.*
3. 3. (ritk, biz, tréf) dolog, tárgy, találmány...*az ágy intézménye*...”

Az 1. definícióból kiindulva azt találjuk, hogy a „társadalmi szervezet” és „állami szervezet” (a szótár írásakor és) ma rögzített terminus. Ezek rögzített szabályok és jogszabályok szerint működő felelős vezetőséggel rendelkező egységek, amelyekben belül az emberek többnyire alá-és fölérendeltségi viszonyokban tevékenykednek.

Ha a társadalmi v. állami szervezetet nem önálló jelentéssel bíró fogalmak nevének, hanem jelzős kifejezéseknek tekintjük, akkor az első definíció továbbvezet a szervezet általános fogalmához. Ezt Ballagi Mór 1873-ban még nem tartotta érdemesnek felvenni a – sokak által rossznak tartott - „Magyar nyelv teljes szótára” címszavai közé. A MAGYAR NYELV ÉRTELMEZŐ SZÓTÁRA szerint

„Ált. egymással szervesen (3) összefüggő, összhangban lévő együttműködésre képes részek rendezett összessége.

1. Állati ill. növényi szerveknek (1) egy egyedet alkotó összessége....
2. Vmely társadalmi réteg, osztály, állam érdekeit ill. vmely célt szolgáló szervezett (2) csoport, egyesülés, intézmény. ...
3. (Közp. Pol. Tört.) Vmely társadalom, emberi társulás v. társadalmi folyamat belső felépítése, tagozódása. ...
4. (elav) Szerkezet (4)....”

Mit ír ugyanerről a Collins COBUILD? Láthatóan mást, hiszen bele kell vennie az „organism” magyar megfelelőjét, a 2. jelentés azonban, a fogalmazás időpontját is figyelembe véve, eléggé hasonlít a Collins 1. jelentéséhez.

„organization

1. Organization is a group of people who do something regularly in an organized way.... Organized activities are planned and controlled.”
2. The organization of a system is the way, in which different parts are related and how they work together....
3. ...”

A szervezet tehát sokaság (csoport, egyesülés), amelynek célja, érdeke, vagy amelynek tevékenysége tervezett és szabályozott/kontrollált/irányított. Vajon erről van szó?

A második definíció arra az állításra vezet, hogy az Információs Társadalom – amely társadalom – rendszer, forma, szokás is. E társadalomnak nem csupán rendszere, formája, szokásai vannak, hanem maga is rendszer, forma és szokás. Most már csak azt kellene tudni, hogy mely rendszerfogalom értelmében és mely osztályokra nézve rendszer, és kinek lehet a szokása.

A harmadik definíciót próbáljunk meg:

(ritk, biz, tréf) dolog, tárgy, találmány: „Az Információs Társadalom intézménye”

Erről lenne szó e tanulmányban?

b)

Persze, bár nem valószínű, meglehet, mégis csak a magyar helyesírás tudatos figyelmen kívül hagyásával, az angol eredeti nagy kezdőbetűinek átvételével született ez a szép magyar kifejezés. Kíséreljük meg megérteni, mi vezethette a szerzők tollát ebben az esetben! Talán az eredeti szöveg, az eredeti fogalom, vagy az eredeti szerzők bénító, mithikus nagysága, e nagyság tisztelete? Talán eszköz arra, hogy az olvasó érezze, milyen nagy, nagyszerű dologgal állunk szemben?

c)

Nem tételezem fel, hogy a szerzők ne lennének tisztában a helyesírás szabályaival, és miután az angol eredetiben nagy kezdőbetűket láttak, azt automatikusan a magyarba is átnagyították.

d)

Még messzebb vezet, ha az után kezdünk nyomozni, miért szerepel számos EU dokumentumban is nagy kezdőbetűvel ez a kifejezés, bár az angol nyelvtankönyvek közül a Thomson Martinet, vagy a Collins egyértelműen leszögezi, hogy a „proper noun” valamely „unique thing”, például egy „particular person” (egy „szakértői” fordítás szerint: partikuláris perszóna) neve. Most megint megkérdezzük magunktól, hogy vajon nem tudják az EU berkeiben jártasok, hogy az Information Society nem társaság, mint a „Society of Keen Newbees At the Big Cake” lehetne, amitől megilletné az Oxford 3. értelmében vett capitalisation, mint pl. . Vagy a dolog a capitalisation 2. értelmével lenne rokonságban? Nos természetesen a capitalisation tisztas, sőt tisztességes dolog, ha nem a „3. capitalisation” „2. capitalisation”-járól van szó.

De mi van, ha az Információs Társadalom címén nem információs társadalmakról van szó, amelyek vita nélkül társadalmak? Nos, lehet az Információs Társadalom egy eszme, egy ideológia, egy idea. Platon nyomán még valamennyien emlékezünk arra, hogy ugyebár a lovakon kívül létezik a „lóság” (sőt a „szamárság”) ideája – legalábbis egy ideavilágban, vagy az Ideák világában, sőt az Ideák Világában, ami persze megint két különböző dolog. Van tehát egy szépséges és nagyszerű idea, amelyet azután emberi mivoltunkból kifolyólag meg akarhatunk valósítani, eleveníteni, ami körül társadalmunk élete felpezsdül. Mi lehet nagyszerűbb cél az Únió egy kicsit levegőben lebegő adminisztrációja számára ezen illúziótlan és oly kevésbé ideális vagy idealisztikus időkben? Nem folytatom, ez egy másik történet...

2) Kít hív ki ez az Információs Társadalom?

Még mindig bajban vagyunk az Információs Társadalommal. Ha intézmény, akkor persze cselekvőképes és elég sok embert, szervezetet kihívhat. Például más országokat, az ország népességét, településeket, szakmákat (t.i. az azok üzöit) stb. De legyünk optimisták és reméljük, hogy nem erről van szó.

Ha nem intézmény, hanem mégis társadalom, akkor viszont nem cselekvőképes, tehát megint a magyar politikai szövegekben megszokott metaforikus fogalmazásról van szó. Boldogabb országokban a „Válasz”-ban szereplő szöveg egy jó részét egyszerűen közép-európai értelmetlenségnek minősítenék. Történetileg a zavaros, metaforikus beszéd Magyarországon a szocializmus békésebb éveiben terjedt el, amikor a felelősöket, a hibákat nem illett nevükön, címükön nevezni. Egy kis eufémizmusért azért ma sem kell messzire menni, amikor százezrek elüldözését, házainak felgyújtását, ezrek meggyilkolását „tisztogatásként” nevezik.

Ha viszont az Információs Társadalom egy idea, akkor mindazokat kihívhatja, mondhatni felpiszkálhatja, akik fejébe - metaforikusan szólva - befészkezi magát. Hogy is hív ki egy idea valakit? Mozogni kezd és terebélyesedni, no persze megint metaforikusan: „értelmezz engem”, „terjessz engem”, „foglalkozz velem”, „növelj engem ideológiává”, stb., ahogy ezt már például a szocializmus, kommunizmus (=Kommunista Társadalom, bár az oroszban a „kapitalizáció” ebben az értelemben sem szokásos) ideájától megtapasztalhattuk. De mi köze ennek egy komoly elemző, döntéselőkészítő anyaghoz?

3) Honnan származik az a szemléletmód, amely kihívásként tekinti az élet normális változásait?

Azt mondhatjuk, hogy az emberi és más társadalmak, amióta fennállnak, változnak, sőt változnak az éppen fennálló társadalmak fajtái is. Az lenne meglepő, ha nem változnának, leírásukra a sine ira et studio megközelítéssel élő kutató, természetesen, semleges, mediális vagy passzív igéket használ. A „kihívás” (challenge) jelentéséhez bizonyos agresszió is társul. Ül az ember nyugodtan a székében és akkor egyszer csak jön ez az (vagy egy) Információs Társadalom és az embert arra készíti, hogy abbahagyja nyugodt életét és csináljon valamit. A kihívás cselekvési kényszert jelent, új kockázatot. Igazán kellemetlen, vagy azt mondja az ember: no megállj, „nu pogogyí”, majd én megmutatom neked...

A természetes változást kihívásként a lélektanilag konszolidálódott emberek érzékelik, azok, akik szerint a világ metaforikusan vagy nem metaforikusan „jól be van rendezve”, vagy akik a világot jól berendezték maguknak, akik képesek az agressziót megválaszolni, akár úgy, hogy kikerülnek. Vagy – persze metaforikusan – érezhetik a konszolidálódott, elégedett, sikeres társadalmak is így. A szemlélet az Egyesült Államokban, Angliában honos, ahol van alapja, t.i. a magyart többszörösen meghaladó jövedelmek, világhatalmi pozíció a sikeres, nem frusztrált társadalom az alapja. Nem véletlen, hogy a „kihívás” szó ilyen értelmű jelentése a magyar nyelvben újabban, talán az utóbbi két évtizedben terjedt el, és egy évtizeddel korábban még sokszor idézőjelesen használták. Vannak persze olyanok is, akik mindent kihívásként érzékelnek: „Szídtad az anyámat, kisöreg?”. Nem érzik kihívásként a világot a megtörtek, a fásultak, a mindennek kiszolgáltatottak, akik már nem remélik vagy sohasem remélték, hogy a csapásokat, kedvezőtlen adottságokat és fejleményeket megválaszolják, hanem csak elviselik azokat. És végül nem érzik kihívásként még sokan mások, például kutatók, a bölcs, higgadt, harcedzett államférfiak, és szakemberek.

4) Miből kellene kiindulni egy valóban magyar válasz megfogalmazásánál?

Számos ember ma Magyarországon úgy véli, hogy amikor különböző területeken meglévő korábbi 20-50 éves lemaradásunkhoz a „rendszerátviteli események” (v.ö. „októberi események”) során sikerült

rátenni még 20 évet, akkor nem lenne jó, ha a világot a magyarok, Magyarország lakói a *máris* sikeres, konszolidálódott, megelégedett és válaszádsra képes ember szemével néznék.

Amikor a GDP valahol a hetvenes években tart, az egészségügy, a szociális ügy – a ráfordításokat tekintve - talán még ott sem, az ország születési arányszámai drámaian romlanak, a szellemet ezoterikus „irodalom”, TV-krimi-áradat fenyezi, a társadalmat kábítószer, alkohol, dohányzás roncsolja, az ország hadserege a Koszovóba vezényelt intervenciós erőkkkel esik – no nem tüzerő és harckésztség, de létszám tekintetében – egy csoportba, és amikor e hadsereg létszámát további közel egyharmaddal csökkentik, immár nem a román, szerb stb., hanem a szlovák hadsereg létszáma alá és a palesztinokkal azonos létszámkategóriába eső kisebbségi magyarság nagy sikerként üdvözli, hogy – esetleg, valamikor – egy egyetemet alapíthat, vagy hogy Szlovákiában a kormányon lévő magyarsággal fogadtatják el az érdekei elleni nyelvtörvényt. Ezzel szemben akár még ötven évvel ezelőtt a magyar diplomácia békés úton, a két ellenfél, Németország és Anglia egyetértésével volt képes visszaszerezni az ország egyes elcsatolt részeit. A korábbi paternalista rendben elkényelmesedett és infantilizálódott magyarság többsége az elmúlt évtizedben „jófiúként” viselkedett, vagy kriminalizálódott, és e folyamat még nem állt meg és a balek sohasem nyertes.

Egy valóban magyar választ bizony elsősorban a magyarok és Magyarország – és nem elsősorban az informatikában elfoglalt - helyzetének kell meghatározni, ez pedig akkor sem ad alapot a megelégedettségre, ha egyes deklarált politikai célokat az elmúlt és a jelenlegi működő kormánynak sikerült elérniük, hiszen e deklarált célok (Bokros csomag: államcsőd elkerülése, NATO és EU tagság) igen távol állnak az országtól, a nemzet számára közvetlenül érzékelhető, élvezhető eredményektől. Sőt, esetleg nem is csak válaszolni kellene, hanem mondani valamit, amire majd más válaszolna. A kezdeményező előnyben van. A hosszú kiszolgáltatottság elvette a magyar politika kezdeményező-készségét, ötletgazdagságát.

Egy valóban magyar választ nem informatikusok, hanem az államférfi nevére méltó magyar politikusok állítanak majd össze, akik vágyainkból, gondjainkból, sebeinkből, céljainkból indulnak ki, akarnak és képesek tisztán látni és ezért tisztán fogalmazni, és megkérdezik a tanult, műszaki és gazdasági versenyben edzett, sikeres, de nem az állam, az állam és a köz érdekének képviselőjében gondolkodó és arra nem hívatott informatikusokat, mivel tudnak hozzájárulni – nem az Információs Társadalom építéséhez, hanem - e vágyak eléréséhez, e gondok megoldásához, e sebek gyógyításához, e célok eléréséhez.